

Bilag 3: Interview - Torben Chrintz d. 25/10-2018

Kasper:

Hvis vi citerer noget, så kan vi bare lige sende en, øh...?

Torben:

Jaja, det gør i bare!

Kasper:

Ja? – Perfekt!

Andreas:

Du får den lige hen, så vi får de vigtig guldkorn i stedet tror jeg.

Torben:

Hmh...Ja. (Ier)

Kasper:

Altså, vi tænker lige sådan at give en kort intro til, hvad det er, vi arbejder med, altså hvorfor det er relevant, at vi er her.

Øhm. Vi laver et projekt ude på Roskilde Universitet, om at prøve at gøre det lettere ... meget apropos det vi lige snakkede om... - Som forbruger købe mere miljøvenlige fødevarer.

Andreas:

Og også bare overskue miljøvenlighed generelt, altså hvad er det for nogle kriterier der skal til, for at en vare bliver...

Kasper:

Ja. Fordi at, ifølge rapporter, fra CONCITO faktisk, i jeres klimabarometer, fødevarer rapporten fra 2016, der står der, at – altså – Der i den brede del af befolkningen er en velvillighed eller og et stort ønske om at gøre det rigtige. Men jeg tror det er 8% eller sådan noget, der synes det er overskueligt, hvad der er klimavenlige varer, og spørgsmålet er, om de overhovedet, virkelig ved hvad det er, eller bare tror de ved hvad det er, fordi jeg synes, jo mere vi ved, jo mindre synes vi også...

Andreas:

At det giver...

Kasper:

...Ja at det giver mening, eller at vi ved hvordan vi...

Torben:

Ja, jeg vil våget påstå, at den almindelige befolkning, ved ingenting. (Hahaha)

Andreas:

haha Ja, det er også sådan, vi har fundet frem til, også i forhold til Økologi ikke, fordi vi tænker jo, ligesom at det virker at, størstedelen af befolkningen gør, at økologi er lig med bæredygtighed og klimavenlighed, og det er jo ikke altid tilfældet... Har vi så erfaret.

Kasper:

Hmm Ja...Så eh...vi tænker lige nu, at vi vil prøve at lave en, øhm, først så arbejdede vi faktisk med en klimamærkning, eller miljømærkning, og fandt ud af, at det også var en måde, at simplificere noget, der er meget komplekst, øhm, og er gået lidt mere over i at lave en øhm, en øhm måltidskasse, med miljøvenlige måltider. For at det på den måde er let for forbrugeren, og tage valget i forretningen, uden selv at skulle stå med alle udregningerne.

Torben:

En kasse eller flere kasser?

Kasper:

Ja...altså, vi er ikke så langt i selve designudviklingen, lige nu...

Andreas:

Nej...altså vi har haft lidt forskellige... det er fordi vi ikke alle sammen har været der her i efterårsferien, vi har haft lidt forskellige møder der. Øhm, så vi har snakket om at, vi laver sådan en klima kasse nu her ... eller en miljøvenlig kasse nu her, hvor vi tager både kød, fisk og så en vegetarret med i, sådan så vi kan prøve at lave en forsøgsordning. Og så har vi snakket om, at vi måske kan lave en (implicit kasse), hvor man kan tage det økologiske valg, altså sådan så at forbrugeren får nogle valg, i forhold til deres egne præferencer, sådan så vi ikke skræmmer for eksempel økoforbrugeren væk, ved at sige at, denne her u-økologiske ting, er bedre i denne her miljøsammensætning, øhm men det er jo alt sådan noget vi skal finde ud af...Øhm om det overhovedet kan give mening.

Kasper:

Ja.

Torben:

Der er en grund til, at jeg spørger, det er jo meget nemt, at lave en klimavenlig kasse, der er bare ikke så mange, der gider at spise den...(Haha)

Kasper og Andreas:

haha Nej.

Kasper:

Og det er jo lige præcis det, der har været vores problem, fordi vi synes nemlig, at der er for meget fokus kun på klima, og man så måske nogle gange går på kompromis, med nogle andre vigtige parametre, som øhm, forurening af drikkevand, og lokal luftforurening, og erodering af landbrugsjord, og sådanne ting. Øhm, så vil vil prøve og... ja og dyrevelfærd også, som hverken ligger i klima eller miljø, men som vi også synes, er en vigtig værdi øhm...

Andreas:

Og meget af det nærmiljø, som vi egentlig snakker om nu her, det ligger jo ind under økologi, ikke...sådan hovedsageligt, af det vi så har fundet frem til ikke...

Kasper:

Altså hvordan...?

Andreas:

Altså at mange af de ting du lige nævner nu her, det er jo nærmiljø forurening, det er jo bare for at sige, at det er det vi også gerne vil have med, at det ikke kun er, klima og sådan noget, det er det vores tanker i hvert fald er, at vi vil tage det med i vores beregninger eller vores...øhm... sammensætning...

Kasper:

Så der er vi ved at prøve at finde ud af, om vi simpelthen er naive, og tro, at man kan, lave et så komplekst regnestykke, og lave en miljøvenlig kasse, som både tager højde for klima, miljø, dyrevelfærd....

Torben:

Hmm – Altså det kan du ikke, du bliver nødt til at prioritere mellem dem...

Kasper og Andreas:

Ja, okay.

Torben:

...Altså vægte dem som det hedder, i LCA brancen, så har du sådanne Ekspert-værktøjer, som går ind og laver de der vægtninger....

Kasper:

Ja.

Torben:

...På baggrund af...altså hvis nu du går op i, øh, i biodiversitet for eksempel ikke, så kan du godt tænke, jamen så skal jeg have et eller andet, som ikke bliver sprøjtet, og måske er lidt ekstensivt og sådanne noget ikke, men det skal du ikke i de der ekspertprogrammer. Fordi der ...(Griner)... skal du faktisk have noget, der er dyrket så intensivt som muligt. Så du - laver dit landbrugsareal så lille som muligt, det giver bedre ...brg... resultater. Og dermed så kan det der nærmiljø vi lige snakkede om, altså nærmiljø kan jo også være en økolog, der kun må, må gøde med husdyrgødning, og der er en masse ammoniak forurening her, lugt gener, alt muligt andet. Så kunne du have en ved siden af, der kun brugte kunstgødning, der er jo ingen lugtgener, der er jo ingen luftforurening, på stedet – I lokalmiljøet. Det er jo sådan, det er jo ikke super, super nemt vel, der er helt klart en fordel på pesticider, jo ikke, men på gødnings siden, der er det sådan lidt, "Båp, båp", synes jeg ikke.

Kasper:

Ja.

Torben:

...Fordi det er ikke særlig fedt, at bo ved siden af en landmand, der spræder husdyrgødning, skulle jeg lige hilse og sige...

Kasper:

Nej.

Torben:

... Det er det bare ikke ...(Griner)...

Andreas:

arrh...Det er det jeg er vokset op... :/

Alle griner

Kasper:

Haha, Ja det lugter af hjem

Andreas:

Ha, Ja præcis!

Alle griner

Torben:

...Men ud fra den almindelige dansker, så ville det ikke, men altså hvis du gjorde det inden i København, folk ville jo gå fuldstændig bananas ikke...

Kasper:

Ja det er klart..

Torben:

Det ville de, det ville de gøre...(Griner)...

Kasper:

Ja.

Torben griner

Kasper:

Men når i sidder og laver sådanne udregninger i CONCITO, og i kommer jo med nogle anbefalinger. Hvordan laver I så den der vægtning, hvordan vurderer I...?

Torben:

Ja, altså vi, vi er jo så heldige, at vi er en klima tænketank ikke.. Så vi vil næsten altid, stort set kun kigge på klimaeffekten og meget lidt på det andet ikke..

Kasper:

Ja.

Torben:

...Men når du er inde det her professionelle LSA-program, så er der nogle forskellige vægtningsmetoder, der er nogen der er sådan meget, øhm, videnskabelige baseret, så er der nogle, hvor du har interviewet en masse forskere, for at finde ud af, hvad er vigtigst, det ene og det andet. Øhm og så kan du sådan, så kigger du lidt på, jamen er det på det globale miljø du kigger på, er det på det lokale miljø du kigger på, øhm der findes f.eks. sådan en, en vægtningsmekanisme, der hedder 'stepwise', kan man vælge at bruge ikke. Øhm, og den går så ind og kigger på, skaderne, både de lokale og på globale skader som følger af den effekt, og så vægter den ud fra det ikke. Og det der er det sjove ved det, der er at klima kommer stort set altid ud som den altafgørende i forhold til de andre, fordi skaderne på biodiversiteter, på mennesker og på dyr, og på alt mulig andet, den er så stor som følge af klimaforandringer, i forhold til de andre. Altså nu snakker man meget om plastik i havene for eksempel ikke, og der er nogle pattedyr i havene, der spiser det her plastik, og så er der nogle der dør ikke. Så folk tænker ikke over, at som bifangst til vores fiskeri, er det cirka én million gange så mange pattedyr, der dør, som det er af plastik ikke..

Og du kan ikke lave den der inden i hovedet, så lige pludseligt er det det her plastik – Det ser ud ad helvede til, det er jeg fuldstændig enig om – Men hvis du spørger en biolog, som er ekspert i biodiversitet, og er bekymret for havene, så er det altså ikke plastik han vil kigge på, så er det klimaforandringer, og det er

fiskeri. Og det glemmer vi bare nogle gange ikke, så hele den der, altså det er et rigtig godt eksempel, hele den her plastik, øhm, feber, der kører her i øjeblikket, den er faktisk ikke udsprunget af videnskabelige folk, den er udsprunget af almindelige menneskers mavefornemmelser af nogle NGO'er og sådannoget, det er nemt at forstå og sådannoget ikke..?

Kasper:

Ja der er nogle gode billeder i det..

Torben:

Ja, Men i sådan en LSA-Værktøj, der vil forurening af verdenshavene af plastik fylde umanerligt lidt i denne her vægtning, men hos en almindelig forbruger, vil det fylde helt vildt meget, til gengæld ikke..

Og det er lidt, skal vi sige, miljøsagens udfordring, det er lidt, at, at, den er ikke særlig resultatorienteret, eller rationel faktisk. Fordi, øhm, meget miljøvalg er udsprunget af, skal vi sige nedefra og op, altså miljøbevægelser har nogle medlemmer, og de har nogle holdninger, der er visse holdninger, øhm, der taler til disse medlemmer. Så det er tit deres miljømæssige følelse, som kommer til at fylde meget i billedet, mere end den sådan rent, strengt videnskabelige ikke.. øhm, og det er jo det samme som at sige, at den ikke er særligt resultatorienteret. Og der mener man jo også, i den videnskabelige verden, at det er en af grundene til, at det går så afsindigt dårligt indenfor miljøområdet, som det faktisk gør. At det du går efter, er ikke, altså du går ikke efter bolden, du går efter nogle følelser, og nogle fornægtelser, og alt muligt andet ikke – Det bliver meget procesorienteret i stedet for resultatorienteret.

Kasper:

Men det lyder som om, at, at du siger der stadig... at det giver god mening at fokusere på klima over miljø, fordi at der kommer, altså fordi det kan være vi ved en eller anden produktionsmetode ser at, den er klimavenlig, men hård for biodiversiteten. Men er din pointe så, at hvis noget er dårligt klimavenligt, så bliver det alligevel på længere sigt hårdt for biodiversiteten..

Torben:

Ikke fordi det er klimavenligt, men fordi det er klimaskadeligt.

Kasper:

Ja sorry, Ja

Alle griner

Torben:

Heldivis! Ja, fordi klimaforandringer er noget af det, der vil ødelægge aller mest biodiversitet, overhovedet på denne her klode. Altså, du regner med, ved de her temperaturer vi er imod, det er noget med 30-50% af alle dyre- og plantearter på hele kloden, der vil uddø som følge af det. Og det er der ingen andre undtagen vores jagt, øhm, og vores overfiskeri, som overhovedet kan komme i nærheden af. Altså, der er ingen kemikalier, der er ingen plastik, der overhovedet er i den liga der. Så der er en tidshorisont, man skal have med ind over ikke.

Kasper:

Ja, det giver mening.

Torben:

Jeg kan godt give dig et eksempel, det her med de her fornemmelser, hvis du kigger på fiskeri, øhm, noget af det der truer verdenshavene langt mere end klimaforandringer, her og nu, det er overfiskeri. Hvis du

spørger sådan en fiskeribiolog, så siger han, jamen det er helt absurd, so voldsomt overfiskeri, vi har i havet. Og det er jo derfor politikerne har lavet kvoter for fiskeri ikke. Og biologerne er så ude at sige, nu skal i stoppe alt sildefiskeri i Østersøen, øhm. af hensyn til arten og det vil politikerne ikke, det er for hårdt, og så kommer der en eller anden kvote. Så går du ud og siger til den almindelige dansker, at fisk det er miljøvenligt og klimavenligt at spise fisk ikke.

Andreas:

Ja det er bedre end kød...

Torben:

...Og det er sådantset også rigtigt nok ikke. Men du må endelig ikke øge efterspørgslen.

Kasper og Andreas:

Nej..

Torben:

Altså en af mine venner som er fiskeribiolog, han bliver så skidesur, hver gang han ser sådan en som mig sige, at det er miljøvenligt at spise fisk, fordi 'I skal skudda spise meget færre fisk, vi har et fuldstændig vildt overfiskeri..' øhm, og det der så sker, så har fiskeriet fået det lidt bedre på verdensplan, eller fiskebestanden er begyndt, det er sådan en af de få succeshistorier, men det er på grund af dambrug. Det er sådan så, hver anden fisk der bliver spist i verden nu, den kommer fra et dambrug. Men hvis du spørger de fleste miljøfolk, så er dambrug noget svineri, fordi det forurener lokalmiljøet, det er ingen tvivl om, at det gør, altså, det er ikke godt for lokalmiljøet, men det er godt for de globale fiskebestande. Så hvis ikke du havde haft de her dambrug, så havde der ikke været nogen globale fiskebestande tilbage, hvis vi havde haft det her forbrug af fisk, vi har haft nu ikke. Så på den måde, så bliver det sådan, det bliver kompliceret, og mavefornemmelsen over, hvad der er rigtigt og forkert, den er som regel forkert.

Kasper:

Ja.

Torben:

Det er det, der er udfordringen i det ikke. Øhm, så hvis du gerne vil redde verdens fiskebestande, så skal du spise færre fisk, og du skal støtte dambrug.

Kasper:

Ja.

Torben:

Men det er jo ikke det man får at vide vel.

Kasper:

Nej.

Torben:

Så får du at vide, at du, det, det er bæredygtigt at spise fisk, og du skal spise fisk, der er fanget ude i havet, fordi dambrug forurener.

Kasper:

Og sådan helt konkret, i forhold til de der LCA beregninger der, hvordan, øhm altså, hvordan laver man de der regnskaber?

Torben:

(Dyb indånding)...Uha!

Kasper:

Ja det er jo, det er en stor mundfuld, grunden til jeg spørger, det er jo bare for at vi, vi snakker om, at hvis vi skal have nogen som helst form for mulighed for at sammensætte den der måltidskasse, der giver bare lidt mening...

Torben:

Altså jeg har lavet en fremragende rapport, der hedder Carbon Footprint: Den ideelle opgørelse. Den findes på vores hjemmeside. Øhm, Og den gennemgår simpelthen, hvordan man gør, og hvorfor de forskellige standarder ser ud som de gør. Øhm, og også hvorfor, når du ser en eller anden udledning fra mælk, et eller andet sted i litteraturen, og så ser du, en helt anden udledning, et andet sted i litteraturen for mælk, så kan de godt begge to være rigtige.

Det ligger i selve metodikken, øhm, det første man gør, det er, at man laver en, det der hedder en systemafgrænsning. Hvad er det for en verden vi kigger på? Hvis nu det er mælk, så kan man vælge at kigge på, på landmanden, man kan vælge at kigge på, hvordan man udleder alt muligt andet. Du kan også lave en anden systemafgrænsning, der kiggede på, der tog med, alt det foder han importerede, øhm og tog mejeriet med også. Og måske forbrugeren...

Andreas:

Transporten her også måske...?

Torben:

...Så hvad udleder en liter mælk, jamen det kommer an på, hvad for en verden, det er du kigger på. Begge to kan være rigtige, og inden for branchen, der skal man bare beskrive sine systemafgrænsning, og den får du aldrig nogensinde med, når du læser en avis, at mælken udleder halvanden kg CO₂.

Kasper:

Nej.

Torben:

Hvis vi bliver lidt ved mælken, bare som eksempel, øhm, så kan du sige, der er 2 typer undersøgelser, den ene det er "Bottom up", det andet, det er en "Top down". Og Bottom up, der kigger du på, du starter nede ved koen, og bevæger dig opad i systemet, indtil du rammer din systemafgrænsning, som du har defineret ikke. Øhm. Så hvis du tager sådan en malkeko, øhm, den leverer så i sin levetid så, øhm lad os sige, 30 tons mælk, øhm, og når den så ikke kan mere, så slagter man den og sådan en malkeko, den bliver til hakket kød ikke. Der er måske en to, tre hundrede kilo hakket kød i sådan en. Så kommer så spørgsmålet.

Hvis nu du er slagteri, så vil du gerne have, at det meste af udledningen, er ovre på mælken. Du skal jo fordele udledningen på mælken og kødet ikke.

Kasper og Andreas:

Ja det er klart..

Torben:

Så hvis nu du er mejeri, så vil du gerne have så meget af udledningen ledt over på kødet, så mælken kommer...

Der findes nogle forskellige standarder for det, så hvis nu du tager Arla her, øhm, de har lavet sådanne beregninger, hvor mælken udleder lidt, og kødet meget. Hvis nu de havde været i England, så skulle de have fordelt den ud fra... den økonomiske værdi af de to ting – Hvad koster 30 tons mælk, kontra de her to tre hundrede kg ikke så "Lødige?" oksekød ikke. Så der fylder mælken meget, og kødet fylder lidt.

Øhm, Arla gør det, og det er okay, de siger: 'Vi producerer noget kød, det kød, det fortrænger kødkvæg...'

Så de går ikke ud og adder oksekød til markedet, de fortrænger noget kødkvæg, som er meget værre end malkekoen. Og så sidder de og tænker, men hvad nu hvis vi fortrænger dansk kødkvæg, hvad nu hvis vi fortrænger svensk kødkvæg og hvad nu hvis vi fortrænger argentinsk kødkvæg. – ikke...

Og kødkvæg udleder pr kg kød meget mere end en, en malkeko. Så de fortrænger måske en svensk tyrekalv, som har gået der i to, tre år for at blive fedet op, inden den blev slagtet. Og det som den ville have udledt, trækker de fra mælken..

Andreas:

Ja det er smart...

Torben:

...Men i det øjeblik, du har gjort det, så udleder malkekoen, præcis det samme som den svenske kødkvæg. Det vil sige, så kan du ikke gå ud og sige... så kan slagteren ikke gå ud og side, slagteriet kan ikke gå ud og sige, jamen det her oksekød, det er restprodukt fra mælkeproduktionen...

Kasper:

Nej det er klart..

Torben:

...Fordi, du har jo brugt det oksekød, til at trække rigtig store mængder kødudledning fra i mælken ikke. Og det betyder så, at du ser rigtig, rigtig mange forskellige udledninger fra oksekød. Lige fra meget lidt – 11-12 kilo, hvis du regner det sådan... som malkekødvæg uden at fortrænge noget, og så op til 75 kilo, hvis det fortrænger noget kød. Og begge dele er sådantset rigtigt, det er bare nogle forskellige standarder man bruger.

Så det er, og det her det er jo bare et eksempel, man en ko, der producerer både kød og mælk ikke.

Kasper:

Og det er kun CO₂ vi kigger på, ovenikøbet.

Torben:

Det er kun drivhusgasser i hvert fald vi kigger på ikke.

Kasper:

Ja Drivhusgasser...

Torben:

Hvis du så kigger på de andre miljøparametre, hvad så, når du har fortrængt en svensk kødkvæg, altså det gør en kæmpe forskel, på dine miljøparametre, om du fortrænger noget, eller om du adder noget til markedet ikke.

Et andet eksempel det er, øhm, at hvis nu jeg har en nabo, der har majs og han har tyrekalve, til at spise, og jeg er vegetar, så jeg spiser kun majs, og jeg går over til ham hver dag, og siger, jeg skal have nogle

majskolber, som jeg kan spise ikke. Og så en dag, så bliver jeg træt af at være vegetar, så næste gang, jeg er over hos ham, så siger jeg, ved du hvad, i dag, der skal jeg have kød, så jeg køber en af hans tyrekalve, og spiser den. Og så sætter vi os ned der bagefter, og tænker gud ved hvor meget denne her, hvor meget jeg har skadet klimaet ved at spise denne her tyrekalv. Og så vil vi jo naturligt nok sætte os ned og øhm, og begynde at regne på, hvor meget har denne her tyrekalv, jeg har spist udledt. Det vil de fleste sige, jamen det må været måden at finde ud af det på. Det er bare forkert. Fordi, jeg har ikke påvirket produktionen af dén tyrekalv, ved lige pludselig at spise den i stedet for majs, den tyrekalv, skulle nok være blevet slagtet. – Jeg har øget efterspørgslen på oksekøds markedet. Og det er den på verdensmarkedet, der producerer den tyrekalv, der nu mangler på verdensmarkedet, det er den tyrekalvs udledning, jeg har medført!

Og det betyder at, når jeg køber en tyrekalv ovre hos min nabo, så kan det i virkeligheden godt være, at erstatningen for den, bliver argentinsk tyrekalv, som har udledt meget, meget mere. Og det er det, der hedder konsekvens LSA. Altså du regner på konsekvensen af dit valg. Man er hele tiden har kig på, når jeg vælger noget, så øger jeg efterspørgslen, eller jeg reducerer efterspørgslen, og det giver nogle helt andre resultater, det er klart. Og ham min bondemand, kan jo ikke forstå, at hans ko lige pludselig udleder tre gange så meget, som han troede, fordi den bliver erstattet af noget andet på verdensmarkedet. Og der er du simpelthen inde i de her metoder, og kigge på, jamen og kigge på, statistiker, jamen når kødprisen stiger, eller falder, hvem er det så på markedet, der leverer. Hvem er det på verdensmarkedet, der leverer ind til det ikke, og det er deres udledning du påvirker.

Kasper:

Ja.

Torben:

Man har lidt det samme...Det er lidt det samme princip du har med EL, øh, man kan sige, du har et dansk el-mix, der består af, der er nogle vindmøller, der leverer noget – lad os sige 50%, øhm, så er der nogle biomassekraftværker, der står og leverer 25%, og så er der nogle kulkraftværker. Og dem der står og regulerer, at der hele tiden er 220 Volt på, de er så de sidste, typisk kulkraftværkerne ikke. Øhm.

Så hvis jeg bruger 1000 KWh EL om året, så kan man sige, jamen så udleder jeg gennemsnittet af dem her ikke. Men hvis jeg ændrer adfærd, hvis jeg vælger, at spare på EL'en, så drejer vindmøllerne jo ikke langsommere rundt, så er det faktisk kulkraftværket, der skruer ned. Så lige pludselig, så kan jeg faktisk spare mere af min udledning, end jeg bruger, fordi jeg via min adfærd, på virker marginalen – Det er det der hedder marginalproduktionen derude ikke. Så når jeg sparer på EL, så er det kulkraftværket, der skruer ned ude i enden, det er faktisk ikke vindmøllen. Og det bliver det endnu mere kompliceret og få folk til at forstå, jamen du kan faktisk spare mere på din udledning, end du faktisk udleder. Fordi du påvirker, og det er det samme med vores fødevarer ikke. Og det betyder, at i virkelighedens verden, så er det uendelig mere kompliceret, end folk måske lige umiddelbart tror. Øhm, og dermed også et klimamærke, Jeg har lige skrevet en artikel til, øhm ja altså vores Statsminister, han vil, han vil gerne have et klimamærke...

Andreas:

Ja.

Torben:

Jeg har lige skrevet et indlæg til altinget om, hvordan man kunne lave sådan et klimamærke, så det gav mening ikke. Øhm og der sidder jo de her overvejelser, jamen, nogle kartofler fra vildmosen, skal jeg sætte et mærke på med hvad vildmosekartofflen har udledt, eller skal jeg sætte et mærke på hvad erstatningsproduktet, hvis jeg køber vildmosekartofflen, hvad er det så for en kartoffel, der kommer ind på

markedet i stedet for vildmosekartofflen. ...(Griner)... Er det det, der skal sættes på. Det er virkelig nogle seriøse udfordringer, der er.

Kasper:

Ja det er det, og det må vel også være sindssygt svært, at få lavet nogle internationale, eller bare nationale standarder, for hvordan man gør det.

Torben:

Ja det er, Jeg vil sige, at man kunne godt, men – Når man laver sådanne standarder, det har man set både i Frankrig og i Tyskland og i England og det kommer sikkert også i Danmark nu her. Øhm, så laver du sådanne udvalg, hvor erhvervslivet er repræsenteret også – de sidder med det. Og de vil til enhver tid prøve at påvirke standarderne, sådan så din nationale produktion ser bedre ud, på bekostning af det i udlandet. Det har man set hver gang. Fordi du vil ikke lave et mærke, hvor dine egne produkter falder dårligere ud, end de udenlandske.

Kasper:

Nej det er klart..

Torben:

Og så er det, at der opstår de her standarder, som er vidt forskellige fra land til land, fordi de lægger vægt på nogle forskellige ting, som i virkeligheden bunder i nogle nationale erhvervsinteresser.

- Kort pause -

Andreas:

Vi havde fundet en, øhm, hvor de sagde, noget med CO₂ i gram per 100KJ eller 1000KJ næringsindhold, er det noget, man gør brug af, eller er det kun Frankrig, der gør det?

Torben:

Altså det er i virkeligheden meget, et eller andet sted, er det meget fornuftigt, ikke, fordi typisk vil folk gå ud og se, jamen hvad udleder det pr. Kg, og så har man for eksempel set, jamen så bliver, så bliver øl langt mere klimavenligt end whisky for eksempel, pr kg. Men det er jo ikke fair, at sammenligne 1 liter øl med 1 liter whiskey, fordi... Eller for den sags skyld 1 liter øl med 1 liter rødvin. Fordi du bruger jo ikke, altså, eller hvad med et kg peber? Altså folk de drejer lige, og så hvad giver overhovedet mening at snakke om, hvad et kg peber udleder for et almindeligt menneske, derfor så skal man lave nogle overvejelser omkring, hvad er den rigtige enhed og måle, i forhold til. Øhm, og hvis du regner i kalorier, altså, der er også nogle udfordringer, hvis du nu regner i kalorier, så kommer ting som er meget fede kommer godt ud ikke, mens salat vil komme vanvittigt dårligt ud, der er ikke nogen.. eller en agurk, det vil være en katastrofe, det ville være en total klimakatastrofe at købe en agurk, hvis det var pr kilokalorie ikke. Du kan også gøre pr. protein hvis det er proteiner du er ude efter ikke. Så ville agurken også komme vanvittig dårligt ud. Så der er nogle overvejelser der. Man skal gøre det på noget.... altså du har de der europæiske mærker med hvor der er hvor mange kalorier pr. portionsstørrelse ikke, om det er der man skal hen i stedet for, eller hvad ikke?

Kasper:

mmh, ja..

Torben:

Det er nogle overvejelser man skal gøre sig og sige, de der pr. kilo giver ikke altid mening

Andreas:

Men er det egentlig en fin sammensætning af, altså, Kan man ikke... Det virker til at man ikke helt sammenligne det med det.. øhm hvad er det det hedder.. forgangsperspektiv. Er der en bedre måde vi kan sammenligne det på eller vi kan forklare det ud fra i forhold til en klimaberegning? Vi har kun set på GWP og LCA nu her og på den franske her som de har brugt til deres klimamærkeordning. Men er der ikke en bedre måde at udregne det på, hvor man kan sammenligne det fair?

Torben:

Altså jeg vil sige, hvis du skal sammenligne produkter så skal de være udregnet på samme måde i virkeligheden ikke. Øh.. jeg har set en del artikler i litteraturen hvor dufinder ud af, hvad udleder oksekød baseret på litteraturstudiet, Så har de fundet 150 -200 der regner på oksekød og så siger de så i tabellen at når oksekød udligner fra 7-150 kg og så tager de gennemsnittet. Det giver ingen mening fordi de 7 kan være rigtige ud fra den systemafgrænsning de nu har haft, og de 150 kg kan også være rigtige hvis nu det er noget der fortrænger noget argentinsk oksekød for eksempel.. Du kan ikke bare dividere den med... altså tage gennemsnittet. Det giver overhovedet ingen mening.

Kasper og Andreas:

Nej..

Torben:

Så i virkeligheden hvis du skal sammenligne forskellige produkter, så skal de være lavet på samme måde og med samme systemafgrænsning. Og det er meget, meget.... altså det er jo vildt nørdet videnskab og det er meget, meget få mennesker, også dem som laver de der sammenlignende studier som er i stand til at gennemskue det.

Kasper og Andreas:

Mhm

Torben:

Det er helt vildt så meget sludder der bliver skrevet inden for denne her branche.

Andreas:

ja, det virker meget sådan

Kasper:

Det kunne jeg godt forestille mig..

Torben:

Fordi du har nogle supernørder der sidder og regner på det, og som er dygtige men som er ude af stand til at forklare sig. Øhm.. Og så har du en hel masse videnskaber udenom som er enormt interesseret i de her resultater, og som så laver sine egne fortolkninger af dem som for eksempel nogle af de her litteraturstudier som finder 150 forskellige udledninger for oksekød, uden at forstå hvordan de er lavet og hvordan man kan lave sammenligningerne ikke.

Kasper:

Men det må da også være en kæmpe barriere i forhold til at nå den der omstilling som vi bliver nødt til og...

Torben:

Det er en enorm barriere. Det er en enorm barriere. Så alene det at sige hvad der er klimavenligt og hvad der ikke er klimavenligt, det er faktisk en udfordring i sig selv, for det kommer an på hvad kontekst den er i.

Kasper:

mhm

Torben:

Og igen, hvad måler vi i forhold til, er det proteiner, er det KJ ,er det kilo, er det.. ikke

Andreas:

Der findes ikke en model hvor man tager det hele med, altså... både KJ og...?

Torben:

Jo der findes nogen som både kigger på det ene og det andet, ikke.

Andreas:

Men de bliver ikke brugt? Altså det virker som om det ville være en utopisk måde at altså.. Ikke at løse problemet på men at vise problemet på. Men man bruger ikke dem fordi de er for svære, eller?

Torben:

Nej, jeg tror nok du bruger dem i den videnskabelige litteratur men det kræver, at du ved hvad der sker ellers så er det netop at agurken lige pludseligt kommer enormt dårligt ud, ikke. Agurken er jo også 99% vand..

Kasper og Andreas:

Ja

Torben:

Så er det nogle der kigger på tørstof. Det kan man også vælge. Smid alt vandet ud og så kun kig på tørstof, ikke. Men folk ved jo ikke hvor meget et kilo tørstof på en arguk er, de ved jo ikke det er 100 kilo agurk vel.

Kasper og Andreas:

nej, (lidt grinen)

Torben:

For det du har.. for det din krop bruger det er jo sådan set tørstoffet, ikke.

Kasper og Andreas:

Ja.

Torben:

Og hvis du kigger på tørstof på en argurk ikke, så er det klimavenligt, fordi at det er 99% vand. Du får ikke rigtig noget for dine penge.

Kasper:

Man bliver altid mere, øhm, man bliver mere slået ud jo mere.. Så får man bare et lille bitte indsigt ind i den verden der med kompleksiteten, altså...

Torben:

Og det som jeg bruger når jeg sidder og regner, altså der er jo ikke nogen mennesker som kan overskue, altså jo der er nogle få, men du bruger nogle kæmpe computerprogrammer. Jeg bruger noget der hedder SinaPro øhm, som sidder og trækker på nogle internationale store databaser, hvor tallene i de her databaser er gennemgået 'impire revue?' Og andet ikke. Så hvis jeg skulle sidde og lave en sag på din computer her, så ville jeg se, hvad kan jeg trække fra den database omkring hvad udleder en bærbar, hvad

udleder produktionen af skærme, hvad er det for nogle stoffer, hvornår er undersøgelsen fra, hvad med batteriet, og hvor lang tid, hvad er levetiden på den? Og hvad fortrænger den? Det glemmer vi nogle gange når vi snakker... Uha det er helt forfærdeligt med de her telefoner. Men tænk at de fortrænger af TV, bøger, CD'er og jeg skal komme efter dig, det skal man huske. Selve fortrængningen er med og den glemmer de. Mange af dem der er uden for branchen de glemmer det her med at fortrænge, ikke.

Alene sådan noget med at ny køber jeg brugt lad os sige det, så glemmer man nogle gange, at jeg også sparer en masse penge jo. Og så får du det, der hedder en re-bound effekt, fordi jeg har måske lige pludselig 1000 kr ekstra til mig selv om måneden, fordi jeg køber brugt, så mit forbrug stiger, altså mit samlede forbrug stiger, det kan være jeg lige tager en ekstra tur eller to til Rom, fordi jeg køber brugt, det vil sige, at den adfærd jeg har med at købe brugt, har sådantset ikke gjort mig klimavenlig, det kan ligeså godt være tvært imod, fordi jeg har denne her re-bound effekt ikke, og det er fint at købe brugt, hvis du så vælger at få mindre i løn, så de penge du sparer, dem skal du faktisk, det er meget afgørende for værdien af det brugte, hvad det er du bruger de penge du sparer på, for du skal bruge dem på at gå på restaurant, eller du skal bruge dem på at købe nogle bedre brugte varer, end du ellers ville, ville have brugt. Og det glemmer man hele... Det ville du ikke gøre, i sådan en mere videnskabelig artikel, men det gør du typisk ellers, fordi folk siger, jamen jeg er lige klimavenlig, jeg køber brugt.

Kasper:

Men det må da være sindssyg svært og ligesom at vurdere, hvad er det så, der bliver fortrængt...?

Torben:

Nej det er egentlig ikke så svært, fordi der bruger du noget statistik. På de her, du har jo nogle ret gode, hvis det er en dansker, så fik vi jo de her SP-midler frigivet for nogle år siden, jeg ved ikke om du kan huske det, det var sådan nogle pensionsmidler, vi alle sammen havde opsparet.

Kasper:

Nå jo, dem kan jeg godt huske.

Torben:

Og så var der nogle, jeg tror det var 'Fog-regeringen', der besluttede, at nu skulle folk have en gave, så de blev lige pludselig frigivet, og så fik alle danskere 20.000 kroner udbetalt, eller dem der var gamle nok til at have betalt det der ikke, øhm, og der var faktisk nogen der undersøgte, hvad var det, man brugte de der 20.000 der bare lige kom dumpende, og det var virkelig ikke klimavenlige ting. Altså det var rejser og, øh, ekstra forbrug ikke. Øhm, og du siger normalt, at en danskers gennemsnitsforbrug, der ligger vi og udleder måske 50-60gram pr. krone. Så når vi har brugt en krone, så har vi udledt 50 gram CO2, sådan cirka ikke. En krone ex-moms, kan jeg huske jeg har set. Øhm, men det marginale forbrug, ligger måske oppe mellem 80 og 100 gram pr. krone, blandt andet fordi rejser lige pludselig kommer ind ikke, og vi renoverer vores køkkener, og der er en helt masse ting, som, som kan være fede, men som faktisk ikke er særlig klimavenligt. Og det hedder en re-bound effekt.

Jeg så en artikel i New York Times, jeg læste for sjov, med Bjørn Lomborg faktisk, han er jo selv vegetar, men han havde sådan en, en anti-vegetar, for han havde fundet ud af, at vegetarer brugte 10% mindre på mad ikke, det var simpelthen billigere, at være vegetar. Så han begyndte at regne på den her re-bound effekt, ikke. ... (Griner)... Og det er klart, hvis man tæller denne her re-bound effekt, hvis man lever billigere, så er der en re-bound effekt af det ikke, jeg troede faktisk, det var dyrere at være vegetar, men så ifølge ham, var det billigere ikke. Og der begynder han så, at sidde og regne på den der, og så kan man, så kan man virkelig manipulere, for så kan du forudsætte, at folk gør de frygteligste ting, med de der penge de har

sparet, eller du kan vælge, at folk gør noget meget fornuftigt, eller du kan vælge et eller andet gennemsnitligt, og det er sikkert også afhængigt af, hvad for et land du er fra. Nogle lande vil man sikkert skynde sig, og nedbringe sin gæld, eller et eller andet og andre, der er det bare med at komme ud og få dem brugt i en fart ikke. Også med aldersgrupper. Altså hvis min datter, hun lige pludselig får nogle penge, så går hun direkte ud i lufthavnen, det er helt sikkert ikke. Jeg ville nok ikke gøre det, jeg ville gøre noget andet ikke.

Kasper:

Men derfor er det vel også svært, så at vurdere, hvad det er, der bliver fortrængt. Altså, Ja du siger, man kan tage et gennemsnit, men.. Man ville vel også kunne manipulere det ville man ikke?

Torben:

Ja for den konkrete er det svært, men for befolkningen, der kan du godt, der kan du godt finde ud af det. Det var det tal du skal bruge, der kan du gennemsnitligt, øhm fortrænge..

Kasper:

Men jeg tænker, det må vel være lettere at manipulere denne her salgs data?

Torben:

Meget nemt! Og rigtig mange af de her data bliver jo lavet, altså, de rigtig dybe undersøgelser, kommercielle, de bliver jo lavet af firmaer der har et produkt. Hvis du tager, nu snakker vi lige ARLA's mælk, det er jo betalt af ARLA, de synes, man skal bruge en metode, hvor mælken kommer rigtig godt ud ikke.

Danish Crown har lavet noget på grise, hvor danske grise kommer usædvanligt lavt ud i forhold til alle andre grise i verden ikke, øhm, og du har jo hele tiden indenfor standarderne nogle spænd som er okay. Altså import af foder, udleder mellem lad os sige 5 og 20, så kan du vælge 5, hvis det er i din interesse, eller du kan vælge 20. Begge dele ligger indenfor det spænd, som du kan argumentere for. Og der findes tusindvis af valg af den type, inden du er færdig med "det her udleder produktet", så du kan virkelig gå ind og, øhm og... Og det ser du tit i de der undersøgelser, der er lavet af private virksomheder over deres eget produkt ikke.

Kasper:

Men selv i forskningen vil der vel altid være en tolkning, så kan man godt tale om valide resultater, altså når spændet kan være så kæmpe stort, alt efter, hvordan man vinkler det?

Torben:

Tænkepause.

Torben:

Jeg vil hellere sige sandsynlige, sandsynlige resultater ikke. Fordi de ændrer sig også over tid. Det er også et andet problem, at øhm, hvis vi nu tager oksekød, og vi i dag ved, at den marginale producent, det er brasilianeren, og når der mangler oksekød på verdensmarkedet, så øger brasilianerne produktionen. Så når jeg køber noget oksekød, så er det den brasilianske produktion jeg påvirker ved det, dermed er udledningen meget stor. Det kan godt være om fem år, så har brasilianerne lavet en lov som siger, nu bliver vi nødt til at lægge loft over det her, for at beskytte priserne, eller miljøet, eller andet. Og så bliver den marginale producent så lige pludselig Kina, eller Grækenland eller et eller andet ikke. Så kan udledningen jo ændre sig. Det gør ikke, at tallet var forkert på det tidspunkt, det blev lavet. Det betyder bare, at efter nogle årrækker, kan det godt være, at tallet er et andet. Du har det jo med vores udledning på Danmarks el, ikke.

Altså for 10 år siden var el jo noget af det værste man kunne bruge ikke. Og nu er man jo nærmest miljøvenlig, hvis man bruger meget el ikke, i retorikken i hvert fald.

Kasper:

Med al den, eller har du noget du ville binde til det her?

Andreas:

Øhm ja, det var egentlig, vi havde lavet den der, altså om man ikke, fordi det virker næsten som om, at det ikke sådan bliver kontrolleret, altså hvor valide de her resultater er, men at det bare bliver smidt ud til forbrugeren, altså er der ikke nogen, der kontrollerer validiteten af det?

Torben:

Jo i den videnskabelige verden er der. Altså der er jo 'Peer Review', ligesom alt andet, og man skal dokumentere og sådan noget ikke. Og du kan også lave det efter nogle standarder. Og få en ISO-certificering på dine resultater.

Andreas:

Og det er så en standard – ISO?

Torben:

Ja, ISO-14.000, et eller andet, jeg kan snart ikke huske hvad den hedder. Og der findes en ISO-standard, der skal den blandt andet også i eksternt review, selvom du ikke publicerer den i en videnskabelig paper, så for at få den her ISO, så skal den stadig ud.

Jeg har lavet sådan nogle, hvor jeg har haft dem ude i en ekstern review, i mit tidligere job, der sad jeg også og lavede sådan nogle agtige analyser der ikke.

Men de tal der ender i Politiken og i Berlingeren, med hvad det ene og det andet udleder, det er næsten umuligt at finde ud af, hvor fanden det kommer fra. Det er noget journalisten har googlet et eller andet sted, og så er det et eller andet helt tilfældigt tal, der er dukket op, ikke, og det kommer så i Politiken, og hvis det er en god artikel, der fylder meget, så er det de tal vi ser i Danmark de næste 2-3 år!

Kasper:

Og så er det totalt vildledt.

Torben:

Og der er overhovedet ingen, jeg vil ikke sige vildledt, ikke totalt vildledt, altså, der er jo ikke nogen tvivl om, at oksekød udleder meget, og kartofler udleder lidt ikke. Altså, det er der ikke nogen tvivl om. Men hvad tallet lige er, det er helt vildt tilfældigt, hvordan det kommer ud, vil jeg våget påstå.

Kasper:

Men nu siger du, der er den der sådan lille hårde kerne, af nogle der rent faktisk forstår det her i sådan alle sine nuancer, øhm nu var jeg lige til det der mind the gab i går, øhm, hvor det ligesom om, os forbrugere, vi siger, de rigtige beslutninger, de må ligesom blive taget fra politisk plan, og så siger lokalpolitikeren, jamen vi ligger under for en National-politisk plan, så de smider den videre dertil, men de har heller ikke nogen chance for, inden på Christiansborg, at forstå kompleksiteten i det her, så hvor vurderer du, at ansvaret ligger, eller hvor forandringen ligesom skal komme fra?

Torben:

Altså hvis du kigger på regeringens klimamærke, de vil jo sige at, de siger, det er et frivilligt mærke, alene det, at det er frivilligt, jamen så okay, er det så kun dem, der har nogle klimavenlige produkter...(Griner)... Så hvordan får du nogen til, som har nogle rigtig dårlige produkter til frivilligt at sætte mærket på, jamen det vil de ikke, så de siger, jamen det er jo nok supermarkederne, der skal gøre det ikke. Men regeringen har til gengæld også sagt, at der skal nedsættes udvalg til at finde ud af, hvordan man vil gøre det. Så må man gå ud fra, at i det udvalg, der kommer faktisk nogle folk, som har den forstand på det, men der kommer også nogle store erhvervsinteresser.

Andreas:

Det er ret sjovt, for det var netop derfor, at vi gik væk fra miljømærkeordningen, det var det der med...(Griner)...

Torben:

Og det vil sige, at de der erhvervsinteresser vil nok vinde i sidste ende i sådan et udvalg tror jeg. I hvert fald bliver det et kompromis, så det bliver hverken rigtigt eller forkert, det bliver sådan halvforkert ikke, tror jeg.

Kasper:

Ja, mens forbrugeren tror så, at det de køber er rigtigt, sådan unuanceret, altså bare rigtigt.

Torben:

Ja, og det er klart, du kan ikke komme med et eller andet grønt mærke på noget oksekød, altså det går ikke vel, altså, så der er jo nogle åbenlyse ting i det, men hvis du tager sådan noget som drivhusafgrøder, sådannogle tomater fra danske drivhuse, det er virkelig, virkelig ikke klimavenligt vel, det er det altså bare ikke. Og du kan sige, hvis det ovenikøbet er økologisk, får du så, jamen så er udbyttet nok det halve, og energiforbruget det samme. Det bliver absolut ikke bedre. Mens du har nogle spanske, og italienske og nordafrikanske, som er 5 til 10 gange bedre, og de begge to ligger i forretningen. Den ene den har store danske flag, og alt muligt andet, og den anden, der står bare EU på med lidt småt skrift ikke. Vil du acceptere, at klimamærket på den der spanske, den er grøn, og på den danske, der er den simpelthen...

Andreas:

Sort...

Torben:

Advarsel! – Vil du acceptere det? Og på den økologiske, der er det virkelig, 'dont buy it'-mærke ikke. Øhm, du har også Kartoffler, den danske stolthed vildmosekartofler, det er en klimamæssig katastrofe i forhold til stort set alle andre kartofler, men det er et brand, så vil du acceptere, at i Danmark, der ligger vildmosekartofler med store advarselsskilte på det klimamæssige? Det man godt kan frygte lidt ikke, at det bliver meget nemt at få det grønne mærke på, hvis det er danske produkter, kontra de udenlandske, men det bliver meget, meget svært...(Griner)...Så det er min frygt, for at det bliver noget, et eller andet...

Kasper:

Men tror du vi har en reel mulighed for som forbrugere og påvirke i den rigtige retning, eller er vi simpelthen sådan...

Torben:

Ja det tror jeg! Altså hvis der kommer et objektivt mærke på, eller sådan halvobjektivt, så tror jeg godt, når forbrugeren bliver konfronteret med... Jeg har foreslået de her trafiklys på i stedet for kg, for det kan forbrugerne ikke rigtig...det giver heller ikke nogen mening, altså at sætte på et kg peber, altså et kg peber,

et kg kaffe og et kg mælk ikke. Det giver jo ingen mening. Så jeg har anbefalet, at man sætter nogle trafiklys på, rød, gul og grøn, og man kan enten vælge, at gøre det på tværs af produktgrupper, eller vælge, for eksempel kød, mejeri, grønt, kolonialt. Og så inden for dem sige, rød, gul, grøn. Og det er meget meget nemmere, og regne på 3 kategorier, end at skulle sidde og regne et eller andet komma 7 kg ud, det er jo det, der er en fuldstændigt håbløs opgave. Så min anbefaling til regeringen, det er jo netop det der med, at du arbejder med en simpel model, som er informativ, og så spring lidt op og ned på, om det er præcisionstal, fordi det er jo ikke det...

Andreas:

Men hvis man gør sådan, risikerer man så ikke, at kødet, altså hvis man deler det op i kolonialt, grønt osv. Risikerer man så ikke, at der er en af kødvarerne, der kommer til at få et grønt mærke, og så vil fremgå, hvis man ikke har kendskab til som værende lige så god som grøntsagen?

Torben:

Jo! Altså enten så skal man på en eller anden måde løse det grafisk, eller hvad ved jeg, eller også så skal du så lave mærkerne på tværs af kategorierne, men så vil du jo stadigvæk kunne få en grøn kylling, og en rød vildmosekartoffel, eller en rød drivhustomat fra Danmark ikke, så det, det er jo, skal man gøre det på tværs, eller skal man gøre det indenfor, det er...

Kasper:

Ja, tror du vi nu, altså hvis vi bare snakker uden den der klimaordning, har en reel mulighed for som forbruger, og gøre en forskel med vores brug af præis i den rigtige retning?

Torben:

Kun i det helt store. Altså folk er godt klar over, at oksekød er slemt, og at grønt er ikke så slemt ikke, det tror jeg godt, de er klar over. Men jeg tror ikke at, de kan jo ikke rigtig skelne mellem argentinsk oksekød eller vesteuropæisk oksekød eller økologiske oksekød eller traditionel oksekød. De kan slet ikke skelne mellem kartofler, og hvis jeg skal købe en fisk, jamen hvad kan jeg så købe, altså de har jo ingen anelse om, om der er nogle fisk, der er mere klimavenlige end andre ikke.

Er kylling bedre end svin, det tror jeg heller ikke, folk er klar over, selvom kylling faktisk er meget bedre end svin klimamæssigt ikke. Er fisk bedre end kylling, det kommer sku da an på, hvad det er for noget fisk du mener. Køber du rejer, det er jo en total katastrofe! Jeg vil vædde på, at folk opfatter rejer som rimelig klimavenlige, det er jo noget, der er fanget ude i havet ikke, og rejer er jo helt vildt klimabelastende. Og så er, folk ved godt, at muslinger, det er jo, det er meget klimavenligt ikke, men folk ved ikke, at østers fra Frankrig, det er ikke lige sagen, fordi de skal være så friske, så de bliver fløjet ind ikke, og så ryger hele fidusen i at spise dem ikke. Folk bruger gladeligt friske krydderurter året rundt, det opfatter man som, det er da sådan rimeligt miljøvenligt ikke og de her friske krydderurter, de er jo virkelig bare groet i LED lys og med fuld skrue på opvarmningen ikke. Så pr gram, hvis du køber sådan en frisk krydderurt og prøver at pille bladene af, så er der ikke mange, der er ikke stor vægt i vel, og i kg, så er det jo helt vildt, hvad sådan en udleder ikke.

Andreas:

Men kunne sådan noget, nu tænker jeg bare meget abstrakt, øhm men om natten, så har vi jo, bare for at vende tilbage til det med strøm, at om natten, der har vi jo en spildproduktion fra vind og alt sådan noget, kunne man ikke forestille sig, at man fremstillede det i lagerhaller, og så vendte døgncyklussen for tingene?

Torben:

Jo det kunne du godt forestille dig, om 50 år, men ikke i dag, fordi du skal huske at, vi har sådant ikke vindstrøm i overskud, vi eksporterer det. Det er jo ikke sådan så vi... Det er jo en time om året, at vi ikke kan komme af med det, og det er jo ligegyldigt, og vi eksporterer det jo ned i Europa, hvor det fortrænger et eller andet, og der er jo ikke nogen fordel i, at vi selv bruger det. Der kan være en økonomisk fordel, men klimamæssigt, kan det være mere fornuftigt faktisk at eksporterer det...

Andreas:

Jamen jeg tænkte nu mest om natten, men der eksporterer vi det også?

Torben:

Jaja! For så skruer de der kulkraftværker ude i enden, når forbruget falder, så skruer de jo bare ned, så du prioriterer, at få vindstrømmen ind i dit system. Men prisen falder jo selvfølgelig for el'en, det er klart.

Kasper:

Men der er stort incitament til at udvikle nogle læringsmuligheder herhjemme, men det er så bare for, at det ser bedre ud i vores eget nationale CO₂ regnskab, fordi hvis vi sender det til udlandet, så tæller det i deres i stedet eller hvad?

Torben:

Men du kan jo også sige, at hvis hele Europa gik vindvejen og solvejen, altså så solen skinner jo kun om dagen jo ikke, og du gerne vil af med de her kulkraftværker, ude i enden, der står og regulerer strømmen, så skal du have noget i stedet for kulkraftværker, og det kunne være et lager, der kunne frigøre denne her el, og justere de her 220 volt, der skal være på nettet hele tiden, så vindkraften i dag kan ikke leve uden, at der er kul- eller gaskraftværk. Og det er på grund af den der lagereffekt ikke.

Kasper:

Ja nu kom vi lidt væk fra fødevarer, det var en lille afstikker...

Torben:

Ja, men der er faktisk ingen forskel på fødevarer og så det her med el, fordi det har noget med det der marginalproduktion at gøre ikke.

Kasper:

Kan du ikke lige prøve at forklare det der marginalproduktion igen?

Torben:

Jo: Hvis jeg går ned, og beslutter mig for at købe noget oksekød, så det mærke der er på det oksekød, vil være, hvad har det oksekød udledt som jeg køber. Det rigtige havde været, at sætte et mærke på; 'hvad har det oksekød udledt som kommer i stedet for det produkt jeg har købt'.

Andreas:

Ja hvad køber den næste..

Torben:

Fordi når jeg går ned og køber noget oksekød, så øger jeg efterspørgslen på oksekød på verdensmarkedet. Jeg kan vælge at købe det og ikke købe det. Hvis jeg vælger, ikke at købe det, så reducerer jeg efterspørgslen, men hvis jeg vælger at købe det, så øger jeg efterspørgslen, og oksekød er det der hedder en global komodity, det er en global vare, som er reguleret af verdensmarkedet og nogle verdensmarkedspriser, så når jeg øger efterspørgslen på noget oksekød, så er der en eller anden producent

i verden, der siger 'årh nu stiger prisen' på oksekød, fordi jeg har købt noget oksekød, altså det gælder jo ikke i de her små, men i større mængder ikke 'nu vil jeg begynde at producere noget mere oksekød' fordi nu er der en pris der gør, at det er attraktivt for mig, at producere mere oksekød, men hvem er det, der producerer det oksekød? Det er den marginale produktion. Fuldstændig ligesom kulkraftværket er det i vores elsystem ikke, så hvis du spurgte en supereksper, så det mærke, der skulle være på oksekøddet, nede...det er ikke dansk oksekød, det skal være brasiliansk oksekød, uanset om det er dansk, og det er jo rigtig svært at forstå ikke, men det er faktisk rigtig nok, fordi det er det der hedder en konsekvens LSA, som i virkeligheden er den rigtige måde at gøre det på, og det er det samme ARLA har gjort med sin mælk. Konsekvensen af, at vi laver mælk er, at der kommer noget kød, fra nogle malkekøer, og når der kommer noget kød fra nogle malkekøer, så bliver der produceret mindre ægte kødkvæg, vi fortrænger noget kødkvæg, så det er også en konsekvensanalyse ikke.

Kasper:

Så det retfærdiggør lidt, at drikke mælk som vegetar, eller er det omvendt?

Torben:

Nej det gør det ikke. Nej, jeg vil sige, hvis du drikker mælk, så skal du også spise en lillesmule kød.

(Alle griner)

Torben:

Jamen du producerer jo kød, når du drikker mælk, det gør du. Nu er det jo ligegyldigt, for det er jo begge to et animalsk produkt. Så du vil gerne have mindre animalsk produktion, især i Danmark så er det i virkeligheden mælken, fordi langt de største animalske produktion i Danmark det er mælk. Og du kan se 85% af alt økologisk i Danmark, det er mælkeproduktion og det er sådan set animalsk produktion ikke.

Andreas:

Men hvis vi skulle prøve, at lave sådan en, en informations, på en, eller ikke en ordning, men en eller anden måde for informationsformidling til forbrugeren, det bedste det ville være, hvis vi tog 'worst case scenario' for alle varene, altså vi tænker, at lave en opskrift, hvor man så har god samvittighed, når man vælger den opskrift.

Torben:

Ja, men det er ikke så svært, fordi der tager I beslutningen for forbrugeren.

Andreas:

Ja vi tager beslutningen for, hvad forbrugeren handler i forbindelse med vores måltidskasse, men nu tænker jeg for at have et, øhm, et miljø kontra klima transparens i det, om det så ville være smartest at sætte det op som; 'det her det er worst case scenario', altså det her, det er de varer som vil komme i stedet for, når vi har købt det her, og så måske lave en sammenligning med, hvad de reelt set er, når de er fra Danmark, eller vil det være smartest bare at ud, ud, altså, ikke tage den konkrete for produktet, og kun tage, øhm, ja altså, 'worst casen', altså vil det være smartest at udlade den eller vil det, eller vil det være en god ide...

Torben:

Ja, altså nu ved jeg ikke hvor meget tid I har til det der, men...

Andreas:

...(Griner)... Nej..

Kasper:

Griner – Ikke så forfærdeligt meget

Torben:

...Hvis I laver en måltidskasse, og I skal sidde og få nogen til at regne på konsekvensanalyser af det, så bliver I sku aldrig færdige tror jeg. Ikke når det er hele måltider, for det er ikke nemt.

Torben:

Altså alene Arlas rapport om mælk. Der er en metoderapport på 250 sider, og så er der en hovedrapport på det samme, ikke? Det er 500 sider vi snakker om, det er bare på mælk.

Alle griner

Andreas:

Men vi tænker så vidt muligt, at stå på tidligere arbejder, det er det vi satser på ikke, og så vælge nogle fødevarer, hvor der er noget gennemgående i...

Torben:

Ja, det som I skal få ud af det her er, I skal være rigtig meget opmærksomme på, at det er enormt svært, man skal i hvert fald ikke ukritisk sammenligne 2 forskellige produkter, der er lavet af 2 forskellige. De er sikkert også lavet på 2 forskellige metoder ikke. Så der hvor I kan begå en fejl, det er, I siger; 'se her der er en fisk, der udleder 2 kg, og den her kylling, den udleder 3,1kg, så fisken er mest klimavenlig. Det kan også være, at de to undersøgelser, de bare overhovedet ikke er sammenlignelige. Så hvis fisken var lavet på samme måde som kyllingen, så kunne det være, at fisken havde heddet 8kg i stedet for ikke. Så det er det, I skal være opmærksomme på. Og så lad være med at gå i detaljer, altså..

Kasper:

Ja fordi det vil forbrugeren alligevel ikke få noget ud af..

Torben:

Nej, og det bliver de, det bliver helt vildt bøvl så, det er nogle store armbevægelser i skal bruge i at sammensætte de her kasser ikke.

Kasper og Andreas:

Ja

Andreas:

Men tænker du at, det vil være smartest, at de store armbevægelser er, altså baseret på 'the worst case', eller synes du godt, at vi kan kigge på det fra dansk perspektiv, fordi vi kommer jo til at skulle vælge selv.

Torben:

Nej altså gør det nemt for jer selv, og kig på det fra dansk perspektiv, og så skriv jer ud af det andet der ikke, synes jeg.

Andreas:

Okay 😊

Torben:

Altså det er vigtigt, at få det med det andet...

Andreas:

Ja, at det formegentligt, reelt set, er et andet billede vi har, men at pga. tiden, så kan vi ikke se det fulde billede eller...

Torben:

Nej eller også fordi det reelle billede er uforståeligt.

Kasper og Andreas:

Ja.

Torben:

Altså, nu skal jeg sige det med oksekød, 2 gange til dig ikke selvom...

Kasper:

Ja eller det var mere det med marginal produktion

Torben:

Ja marginal produktion, selvom du faktisk sidder med de her ting ikke.

Kasper:

Ja

Torben:

Og du vil aldrig politisk kunne få igennem, at et eller andet mærke nede i supermarkedet ikke skulle være et mærke for det produkt, du faktisk køber, men et helt andet produkt et helt andet sted i verden, selvom det er rigtigt. ...(Griner)... Vil du ikke nogensinde få det igennem.

Kasper og Andreas:

Nej ...(Griner)...

Torben:

Selvom den virksomhed som sælger det her klimavenlige oksekød ikke findes herhjemme, nu er det jo lige pludselig et mærke for argentinsk oksekød der sidder på det, uanset hvor klimavenligt man end prøver at gøre det, og sådan er det altså bare. ...(Griner)...

Kasper:

Ja det giver mening.

Andreas:

Ja, men man kan vel også godt have en... Hvis man sætter det grønne mærke på kødet, så kommer det måske også til at gøre, at folk tænker, ja så er det måske et okay valg, at vi tager det alligevel, og så bliver der jo mere efterspørgsel ikke, og så bliver det jo lige pludselig rødt ikke.

Torben:

Jo så øger du efterspørgslen ikke, og så bliver det jo lige pludselige argentinsk ikke. ...(Griner)...

Andreas:

Ejj mand ...(Griner)...

Kasper:

Shiiiiit...

Torben:

Ja, og det er jo også det man, altså det er samme, vi havde det der fiskeeksempel før ikke, jamen okay, fisk fra Nordsøen, torsk fra Nordsøen, bliver beregnet, de er det her ASC-Mærkede, så det er bæredygtig fiskeri, de har fået sådan en verdens naturfonden mærke, de der torsk ude fra Nordsøen, ikke. Og det er jo også fint og godt, men; Det her mærke er jo kun på, fordi efterspørgslen og produktionen er en given størrelse. Så hvis du sætter et mærke på, og folk valfarter hen og vil have bæredygtig torsk fra Nordsøen, så kan der ske 2 ting. Enten så stiger prisen i de fuldstændig vilde skyer, fordi, du kan ikke producere flere fisk, fordi dels er de kvotebelagt, og dels så kan det ikke være bæredygtigt, hvis du producerer mere. Så hvad er ideen med mærket? Er det bare... Det må ikke medføre øget efterspørgsel i hvert fald, for så ryger hele ideen i det ikke. Så du kan sagtens sætte et grønt mærke på et eller andet produkt, men hvis du så øger efterspørgslen på de produkt, så skulle det have et rødt mærke.

Kasper og Andreas:

Ja, ja.

Torben:

Så på en eller anden måde, så burde mærkerne kun være...

Andreas:

Røde..

(Alle Griner)

Torben:

... På produkter.. Nej, de burde kun være, på produkter, hvor det er muligt at øge efterspørgslen med samme udledning ikke.

Andreas:

Og det er det jo meget på kød ikke, altså vi har slet ikke kvadratmeterne i Danmark til, at dække den produktion vel? Altså vi er altid nødt til at importere.

Torben:

Ja i hvert fald foderdelen. Importerer du ikke.

Kasper og Andreas:

Ja.

Torben:

Men du kan sige, kylling kunne man da godt, altså det fylder ikke så meget, og de har det ikke skide sjovt de der kyllinger vel..

Kasper og Andreas:

Nej..

Torben:

Men du putter rigtig mange kyllinger ind i en lade, og for den sags skyld, så kan du også sige, at øhm, kyllinger er noget af det mest klimavenlige, ikke omkring dyrevelfærd, men omkring klima er det noget af det mest dyrevenlige kød, du overhovedet kan spise ikke. Så hvis du øger efterspørgslen på kylling ikke, så må du nødvendigvis også reducere den, med mindre du er 'opcoming-kødspiser' på nogle af de andre

animalske produkter ikke. Øhm, det vil sige, øget efterspørgsel for kylling medfører så en reduceret efterspørgsel på gris eller på oksekød ikke.

Andreas:

Så det er faktisk kun en positiv ting, hvis vi spiser mere kylling?

Torben:

Og det er jo sådant en positiv ting ikke.

Kasper:

Lige sådan afrundingsvis, i forhold til den der kasse, tror du det giver mening, at stadigvæk prøve at tænke både klima og miljø og dyrevelfærd, eller skal vi prøve og fokusere på klima?

Torben:

Jamen det kan du godt!

Kasper:

Altså, hvis vi selv tager valget, vi har bare ikke kapaciteten til de udregninger...

Torben:

Jamen hvem er det, der skal beslutte sig for, hvad den endelige bæredygtige kasse, så er?

Kasper:

Ja det er jo det.

Torben:

Og der siger jeg bare, hvis I putter det ind i en computer, så bliver det klimakassen.

Kasper og Andreas:

Ja.

Torben:

Og så kan man diskutere, hvorfor så lave alt det andet ikke?

Kasper:

Jo.

Torben:

Hvis I spørger til folks fornemmelser og sådan noget, så er det... hos nogen bliver det sikkert dyrevelfærdskassen, øhm, og hos nogen vil det blive den øvrige miljøkassen fordi de er bange for pesticider, eller hvad ved jeg ikke.

Kasper:

Ja

Torben:

Men du kan ikke, altså de det produkter hvor det er win, win, win på det hele, dem har jeg aldrig mødt.

Kasper og Andreas:

Nej

Torben:

Det er altid en afvejning mellem forskellige. Altså du kan også se det, hvis vi tager sådan noget som, øhm, kontroversielt, noget som atomkraft. Altså atomkraft vinder helt vildt godt på klimasiden og klarer sig rimeligt dårligt på affaldssiden. For eksempel ikke. Hvordan vægter du de to ting? Ja computeren er ikke i tvivl. ... (Griner)... Computeren siger atomkraft, det er bare, I orden, fordi, både empirisk og teoretisk, så er konsekvenserne af det affald du har peanuts i forhold til den fordel du har ved at fortrænge noget kulkraft med dit atomkraftværk ikke. Så computeren kommer ud og siger: 'thumbs up!' Men der er jo rigtig mange mennesker, der vil sige, det der affald, det er vigtigt ikke. Og det er vigtigere end det der med, med øhm klima.

Kasper:

Hmm, det er rent følelse?

Torben:

Det er, det er ikke objektivt i hvert fald, det er det ikke, fordi, hvis du lader computeren bestemme, så er den overhovedet ikke i tvivl, det er så sjovt, når du sidder og modellerer og atom, det kommer vanvittigt godt ud på miljösidens, generelt set ikke, fordi det her affald fylder så lidt i negativ biodiversitet og negativ drikkevand, negativ luftforurening, alle de der klassiske miljøparametre, som du vurderer sådan noget på, de fylder ikke ret meget det faktisk negativt, i forhold til hvordan man følelsesmæssigt betragter det her affald.

Kasper:

Nej okay.

Torben:

Og sådan er der mange ... hvor computerens svar er anderledes end mavefornemmelsen, øhm.

Kasper:

Jeg tror da også, vi er blevet lidt klogere på vores eget følelsesmæssige perspektiv af det her..

Andreas:

Jajajaja, men jeg har det sådan lidt, fordi vi har ikke rigtig, jeg ved ikke, om vi kan nå at spørge om lidt mere, øhm fordi vi havde noget om de der med øhm, hvad hedder det, med CO₂ omregningen ikke. Altså at man tager, og siger, for eksempel, jamen NO_x'ere, at vi tager dem med ind i, i hvert fald som vi har forstået, så tager man dem NO_x'erne med ind i klimaberegningerne, og ser det som en drivhusgas kun.

Torben:

Nej ikke NO_x'en, det er Lattergassen du gør det med.

Andreas:

Okay, man gør det ikke med NO_x'en!

Torben:

Nej det er ingenting, det er peanuts, det er ikke værd at regne med, men du gør det med lattergassen, som jo også er en kvælstof oxid ikke.

Andreas:

Ja, som også er slemmere end CO₂.

Torben:

Ja den er 300 gange værre lattergassen! Heldigvis er der ikke lige så meget af den.

Kasper og Andreas:

Nej

Torben:

Men lattergassen fylder meget i dansk landbrugs udledning ikke, fordi det er den der kommer fra gødningen, den producerer lattergas.

Andreas:

Okay, og så er det metan som køerne udleder, som man også tager med i...

Torben:

Ja metan fra køerne ikke og fra gyllen, og så er det lattergas, når du kommer ud. CO₂'en fylder ikke frygteligt meget..

Andreas:

Men når man så ser den, øhm, den omregning man laver, der har vi i hvert fald set den som at den er pikteret som CO₂, altså at det bliver omregnet til CO₂ ækvivalent ikke, CO₂e, så vidt vi har set ikke. Øhm, men NO_x'erne er altså ikke med i den udregning, der har man NO_x'er ved siden af?

Torben:

Normalt, er NO_x'erne ikke med klimamæssigt nej, og hvis de var med, du ville næsten ikke kunne se de.

Andreas:

Okay, altså som hvor meget det er i forhold til.. CO₂ udledning, eller hvor meget det er i forhold til nærmiljø?

Torben:

Altså, NO_x'erne har noget at gøre med luftforurening, altså alle de her biler, man snakker om, det er jo NO_x'er meget af det ikke, men det har ikke rigtig, noget med klima at gøre.

Andreas:

Men det vil ikke være værd at kigge på det også?

Torben:

Ikke i relation til klima. Du skal kigge på det ud fra et luftforureningsparameter ikke. Og det er klart, hvis man er byboer, og bor ud til en trafikeret vej, så er det jo det, der er det vigtige. Altså, der er det naboens brændeovn, og så er det de der dieslbiler der er der ude ikke, og det er jo det der er vigtigt for din sundhed ikke, og derfor kan det måske for sådan en fylde meget mere end klima. Så kan det godt være, at sådan en vil vælge en anden måltidskasse. ...(Griner)...

Kasper og Andreas:

Ja. ...(Griner)...

Torben:

Men der kan man jo ikke, man bliver nødt til at kigge på, når man kigger på sådan, når en computer kigger på det, så kan man jo ikke tage hensyn til sådanne personlige præferencer.

Andreas:

Nej, men nu tænker jeg også på det mere egentlig med NO_x'ernes effekt, altså de går ind, så vidt jeg har forstået, så går de ind og så prøver man at optage dem i kroppen i stedet for ilt, sådan så at man får øhm, altså mindre ilttilførsel, man får det dårligere, når man indånder de her stoffer. Men det er ikke noget, man sådan kigger på, for jeg troede nemlig at, man bare regnede dem med som den klimaeffekt de har, men man kigger slet ikke på det, nu tænker jeg bare i forhold til transport?

Torben:

Jeg vil ikke afvise, at der er nogen der kigger på det, jeg har aldrig set det i en Livscyklusanalyse, hvor man har regnet NO_x'erne med, som en drivhusgas, fordi det er jo lattergassen du tager med ikke. Så NO_x'erne de kan godt være med, som en luftforureningsparameter.

Andreas:

Okay, men det har man også med i sine klima...?

Torben:

Ja det kan du sagtens have med, ok ja!

Andreas:

Okay.

Torben:

Du kan have alt med, hvad du måler på i princippet ikke. Øhm. Og det er klart, med alt den diskussion der er med NO_x'er, biler og den slags, så er det selvfølgelig med, for du har nogle tal for, hvor meget de er ikke, men det er ikke noget der bidrager til klimaregnskabet, det er i hvert fald yderst begrænset.

Andreas:

Så ved vi det i hvert fald!

Kasper:

Ja.

Andreas:

Fordi det har vi snakket meget om ...(Griner)...

Kasper:

Cool! Jamen, øh, skal vi hjem og tænke os lidt mere om?

Andreas:

Ja det tror jeg! Vi skal lige have et gruppemøde mere der..

Torben:

Jamen I kan sagtens slippe afsted med at lave jeres projekt, jeg synes bare I skal skrive nogle af de der ting. Omkring kompleksiteten og andet ikke.

Kasper:

I rapporten, men ikke så meget til forbrugeren?

Torben:

Ikke til forbrugeren, det får forbrugeren intet ud af, men ham der skal bedømme jer vil, burde få noget ud af det. Nu har I også optaget det jeg lige har sagt...

(Alle griner)

Kasper:

Det bliver du citeret for!

Andreas:

Ja for søren da! ...(Griner)...

Kasper:

Ej det var virkelig tankevækkende, og indsigtfuldt, så tusind tak for din tid.

Andreas:

Ja tusind tak.

Torben:

Ja, og så er det klimavenligt at passe på sine ting.

Andreas:

Ja.

Torben:

Nu tænker jeg lige på telefonen..

Andreas:

Ja! Jeg har faktisk, jeg har haft den i halvandet år, efter den er gået i stykker sådan der.

Torben:

Er det en ONEplus 3?

Andreas:

Det er en ONEplus 3T ja, så den har...

SLUT PÅ INTERVIEW.